

Iris Kravanja Šorli, OŠ Martina Krpana Ljubljana

USPEŠNO VKLJUČEVANJE OTROK PRISELJENCEV IZ DRUGIH JEZIKOVNIH IN KULTURNIH OKOLIJ V OSNOVNO ŠOLO

Osnovna šola Martina Krpana je v ljubljanskem naselju Fužine. Je majhna osnovna šola, kar zadeva število učencev (trenutno jo obiskuje 350 učencev), a zelo bogata glede jezikovne in kulturne raznolikosti. Ko smo se ob 30-letnici šole (leta 2013) prešteli, smo ugotovili, da naši učenci (ali njihovi starši) prihajajo iz 13 različnih držav (Slovenija, Hrvaška, Srbija, Bosna in Hercegovina, Makedonija, Črna gora, Kosovo, Albanija, Rusija, Kazahstan, Romunija, Bolgarija in Združene države Amerike). In potem smo sklenili, da bomo svoj trideseti rojstni dan obeležili tako, da bodo učenci pod mentorstvom učiteljev in ob sodelovanju staršev predstavili prav vse zgoraj omenjene države, pa še vse slovenske pokrajine zraven, kjer imajo korenine naši učenci ali učitelji, in na ta način je praznično zažarela vsa pestrost in multikulturalnost šole.

Vsako šolsko leto se nam na novo pridruži še med pet in deset učencev priseljencev.

Delo z učenci priseljenci je opredeljeno v Zakonu o osnovni šoli (ZOsn, 2006), Zakonu o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI, 2007) in v Pravilniku o ocenjevanju in napredovanju učencev (2013). Zavod RS za šolstvo je izdal Smernice za izobraževanje otrok tujcev v vrtcih in šolah (2009), v katerih so podrobneje opredeljena priporočila za delo z učenci. Vsak učenec priseljenec ima status učenca tujca dve leti. V tem času se za učence pripravi individualizirane programe, v katerih je upoštevana njihova raven znanja slovenskega jezika, podrobno so opredeljeni prilagoditve, ki so potrebne za uspešno vključevanje v slovenski vzgojno izobraževalni sistem in uspešno šolsko delo, ter načrt socialne in jezikovne integracije učenca. Individualizirani program omogoča spremljanje napredka posameznega učenca.

Vsi učenci priseljenci obiskujejo dodatne ure slovenščine (v letošnjem šolskem letu lahko omogočimo učencem priseljenecem sedem dodatnih ur učenja slovenščine na teden, ure financirata Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport in Mestna občina Ljubljana). Učenci priseljenci imajo pisno preverjanje in ocenjevanje znanja vedno zunaj razreda, individualno ali v manjši skupini, kar omogoča učitelju podajanje dodatnih navodil (dodatna razlaga, prevod, izpis ključnih besed, uporaba slovarja) ter usmerjanje in spodbujanje učenca pri delu. Učencu je omogočeno, da zapiše odgovore na vprašanja v svojem jeziku. Pri prevajanju si občasno pomagamo z učenci, ki so v Sloveniji že dlje časa, a poznajo jezik učenca priseljenca.

Učenci, ki tudi po izteku teh dveh zakonsko določenih let še vedno potrebujejo pomoč, so pomoči tudi deležni, tako v obliki prilagoditev (izvirni delovni projekt pomoči)

kot tudi z možnostjo obiskovanja dodatnih ur slovenščine (priključijo se skupini učencev, ki imajo status učenca priseljenca, individualna in skupinska učna pomoč). Seveda pa je za uspešno integracijo učencev priseljencev v šolo potrebno še mnogo več. In o tem bom spregovorila v nadaljevanju.

PROJEKT »RAZVIJAMO MEDKULTURNOST KOT NOVO OBLIKO SOBIVANJA«

V obdobju od novembra 2013 do avgusta 2015 smo bili vključeni v projekt »Razvijamo medkulturnost kot novo obliko sobivanja: izboljšanje usposobljenosti strokovnih delavcev za uspešnejše vključevanje učencev in dijakov priseljencev v vzgojo in izobraževanje (UVOP)«. V projekt je bilo vključenih 13 konzorcijskih šol, ki so sodelovale z drugimi osnovnimi in srednjimi šolami. Skupaj je bilo v projekt vključenih 65 osnovnih in srednjih šol z območja celotne Slovenije. Program UVOP je izvajalo 18 učiteljic multiplikatorok. OŠ Martina Krpana je v projektu sodelovala kot konzorcijski partner, ki je imela še 4 sodelujoče šole: OŠ Nove Fužine, OŠ Karla Destovnika Kajuha, OŠ Vide Pregarc in Šolski center za pošto, ekonomijo in telekomunikacije Ljubljana). Kasneje se je v mrežo vključil še Vrtec Zelena jama.

Osnovna cilja projekta sta bila:

- prispevati h krepitvi podpornih okolij v VIZ za razvijanje vrednot medkulturnosti in
- zagotoviti ustrezno informiranost in usposobljenost strokovnih delavcev za uspešno vključevanje otrok priseljencev iz drugih jezikovnih in kulturnih okolij v slovenski vzgojno-izobraževalni sistem.

Začetna aktivnost v projektu je bila usposabljanje multiplikatorjev, ki so ji sledila regijska usposabljanja za strokovne delavce šol ter seveda izvajanje aktivnosti uspešnega vključevanja otrok priseljencev v novo podporno okolje v šolah (krepitev podporne mreže sošolcev, usposabljanje učiteljev za poučevanje slovenščine kot drugega jezika). Velik prispevek k boljši kvaliteti njihovega življenja pa je gotovo imela krepitev sodelovanja šole z družinami otrok priseljencev.

Konkretne aktivnosti, ki so v sklopu projekta potekale v šoli in jih je večinoma koordinirala multiplikatorica, so bile:

- izvajanje individualne in skupinske učne pomoči v sodelovanju z učitelji,
- poučevanje slovenščine kot drugega tujega jezika (individualno in v manjši skupini),
- pomoč pri pripravi individualnega načrta za učence

priseljence v sodelovanju z razrednikom, svetovalno službo in učitelji,

- delo z oddelčnimi skupnostmi, v katere so bili vključeni učenci priseljenci (priprave na prihod novega učenca, različne delavnice, predstavitev države, kulture, jezika, okolja, iz katerega prihaja učenec priseljenec),
- ustvarjalne delavnice za učence, počitniške dejavnosti v šoli in zunaj šole,
- sodelovanje učencev na natečaju »Različnost nas bogati«,
- izvajanje delavnic za starše in otroke (tudi »šola za mame«: brezplačen tečaj slovenščine za starše v šoli in individualno učenje slovenščine na domu za matere),
- organiziranje in izvajanje uvajalnice (kratek, enotedenski, strnjen tečaj slovenščine pred začetkom šolskega leta) ter nadaljevalnice (učenje slovenščine kot drugega tujega jezika skozi celotno šolsko leto),
- pomoč in podpora učiteljem pri razvijanju strokovnih kompetenc večkulturnosti,
- izvajanje izobraževanja za učitelje (predstavitev zakonskih podlag, didaktično prilagajanje pouka, priprava individualnega programa),
- vodenje tečaja slovenščine za otroke, ki jim slovenščina ni materni jezik,
- postati učitelj zaupnik,
- hospitacije za učitelje.

V teh dveh šolskih letih, ko je potekal Projekt, je bilo v šoli 12 učencev različnih starosti, ki so imeli status učenca priseljenca. Poleg tega je v aktivnostih, ki so bile namenjene učencem priseljencem, sodelovalo vsaj še 15 učencev, ki jim je ta status že potekel ali pa ga nikoli niso imeli, a so potrebovali različne oblike pomoči, ker je bilo njihovo znanje slovenščine šibko.

V času trajanja projekta so nastali Interaktivni slovar za začetno učenje slovenščine (dostopen na spletni strani projekta: www.medkulturnost.si), Priročnik za izvajanje programa UVOP (dostopen v elektronski obliki na spletni strani projekta www.medkulturnost.si ter tiskana oblika v knjižnicah vseh sodelujočih šol) in Zaključna publikacija projekta. V povezavi s projektom »Bralnice pod slamnikom« in projektom »Razvijamo medkulturnost kot novo obliko sobivanja« je OŠ Martina Krpana izdala knjigo »Večjezični Martin Krpan«. Povzetek Levstikove povesti o Martinu Krpanu je 12 učencev s pomočjo staršev zapisalo v devetih maternih jezikih, 14 učencev pa je knjigo opremilo z likovnimi vsebinami.

ŠOLSKI PROJEKTI MEDKULTURNEGA SODELOVANJA

Ko pripravljamo individualiziran program za posameznega učenca priseljenca, imamo poleg njegove učne uspešnosti ves čas v mislih tudi njegovo socialno in jezikovno

integracijo. Učencu omogočimo pogoje, da si lahko zgradi novo socialno mrežo z vključevanjem v različne dejavnosti in aktivnosti v šoli in zunaj nje.

Počnimo skupaj: prostovoljsko delo

Pri socialni in jezikovni integraciji učencev priseljencev nam je v pomoč dobro razvito prostovoljsko delo v šoli. Že šesto leto v šoli izvajamo projekt medkulturnega sodelovanja »Počnimo skupaj«, ki zapolnjuje potrebe po medvrstniškem in medkulturnem povezovanju in druženju učencev ter hkrati pomaga razvijati socialne in državljanske kompetence otrok in mladostnikov.

V projekt, ki deluje predvsem na področju preventive, vedno povabimo tudi učence priseljence. Projekt je zasnovan tako, da podpira prostovoljsko delo v šoli, spodbuja razvoj socialnih veščin in kompetenc učencev, usmerjen je v zmanjševanje nasilja in učenje ustreznih strategij reševanja konfliktov. S prostovoljnim delom želimo mlade spodbujati k medsebojni pomoči ter k medsebojnemu druženju tako učencev različne starosti kot učencev, ki prihajajo iz različnih socialnih in kulturnih okolij. Učenci priseljenci se v prostovoljsko delo v šoli lahko vključujejo kot učenci prostovoljci ali kot tisti, ki potrebujejo pomoč prostovoljcev. Namen prostovoljskega dela je medsebojno druženje učencev, učna pomoč, učenje jezika, pomoč pri delu s sodobnimi komunikacijskimi mediji ... Medvrstniška pomoč zagotovo pomeni most do vzpostavljanja boljših odnosov med sošolci, učenci in prijatelji, hkrati pa jo lahko razumemo kot osnovni kodeks medsebojnega ravnanja v različnih družbah in okoljih ter kot zanesljivo investicijo v prihodnost.

Druženje med učenci poteka v paru ali v manjši skupini, v šolskih prostorih, največkrat v prostih učilnicah. Vsak prostovoljec nudi pomoč enemu učencu, vsaj eno šolsko uro tedensko. Skupinska srečanja, ki so organizirana in vodena s strani mentorice, pa potekajo enkrat mesečno v obliki delavnic: socialnih, ustvarjalnih, tehniških. Obiščemo različne kulturne ustanove (galerije, muzeje, kino) in prireditve. Udeležujemo se prostovoljskih akcij: vsako leto sodelujemo na mednarodnem festivalu Igraj se z mano, na Festivalu prostovoljstva, na prireditvi Oživimo Fužine, v Simbiozi, v različnih akcijah pod okriljem Amnesty International. Spomladi se odpravimo na izlet.

Na ta način pripomoremo, da učenci priseljenci lažje stkejo novo socialno mrežo, se učijo jezika, navad in običajev okolja ter se lažje integrirajo v novo življenjsko okolje. Hkrati pa je izmenjava recipročna, na ta način se bogatijo tudi izkušnje, znanja in spoznanja drugih učencev.

Nekateri učenci si sodelovanja v šolski prostovoljski mreži ne želijo. Tem ponudimo pomoč prostovoljcev študentov ali študentov, ki so pri nas na obvezni študijski praksi. Prav tako intenzivno sodelujemo z Mladinskim centrom Skala in Skupnostnim programom za mlade – CONO Fužine, kjer so učenci naše šole deležni brezplačne učne pomoči, lahko se vključijo tudi v druge dejavnosti (šport, jahanje, ples, delavnice, tabori ...).

Vse našete dejavnosti posegajo na področje socialne kompetence, ki pomeni razvijanje sposobnosti učinkovitega oblikovanja odnosov z drugimi, izkazovanje solidarnosti in zanimanje za reševanje problemov, ki zadevajo šolsko, lokalno in tudi širšo skupnost.

Makedonski teden

V šolskem letu 2013/2014 smo projekt obogatili z »Makedonskim tednom«, v katerem smo skozi različne dejavnosti v duhu radovednosti, strpnosti in medsebojnega dialoga поблиže spoznali makedonsko zgodovino, običaje in navade, naravne in kulturne znamenitosti, ples, glasbo, literaturo in kulinariko. V projektu so sodelovali vsi učenci in učitelji v šoli, na pomoč pa so nam priskočili tudi člani Makedonskega kulturnega društva Makedonija.

Dva tedna so učenci pri pouku plesali makedonske pleske, prepevali makedonske ljudske pesmi, kuhali makedonske jedi, se učili cirilice, spisali priročni slovar najbolj osnovnih besed, brali pravljice v makedonskem jeziku in ob njih poustvarjali, se spoznavali z njihovo mladinsko literaturo, spoznali Republiko Makedonijo v sliki in besedi, skozi floro in favno ter se družili s člani Makedonskega društva. Aktivno vlogo pri predstavitvi makedonske kulture so imeli učenci naše šole, ki imajo makedonske korenine ali pa je makedonščina njihov materni jezik in jim je bilo na ta način omogočeno, da dobijo potrditev in spodbudo pri ohranjanju svoje kulture in jezika.

Vse dogajanje so učenci pridno fotografirali in snemali in na koncu ustvarili kratek film. Pri pouku so preko dostopnih elektronskih virov raziskovali različne makedonske ljudske običaje in navade, umetnost in arhitekturo, sami so pripravili predstavitve, jih pri pouku predstavili sošolcem in s tem nadgrajevali svoje računalniško znanje, znanje nastopanja in veščine timskega dela.

Marca 2014 smo projekt »Makedonski teden« zaključili s šolsko prireditvijo, na kateri smo staršem in drugim gostom izčrpno predstavili, kaj vse smo pri pouku počeli. V prvem nadstropju šole smo postavili bogato razstavo izdelkov učencev in drugih predmetov, s katerimi smo se srečali v času, ko je na šoli potekal projekt, ki nam je omogočil spoznavanje nove kulture, hkrati pa tudi boljše razumevanje in sožitje med učenci v šoli in v njihovem življenjskem okolju. Spoznavanje novih kultur zagotovo prinaša večjo strpnost med ljudmi v današnjem globalnem svetu.

»Otroci in mladi ne priznajo meja«

Šola je sodelovala v triletnem projektu »Otroci in mladi ne priznajo meja«, ki ga je koordinirala Zveza prijateljev mladine Mesto v šolskih letih 2012/2013, 2013/2014 in 2014/2015, in sicer z razredi, v katere je bilo vključenih največ učencev priseljencev.

Cilj projekta je bil rušenje in premagovanje meja med drugačnostjo in različnostjo ljudi, narodov in držav, razvijanje strpnosti in negovanje sprejemanja »drugačnosti«. Učenci so ustvarjali na temo proti nestrpnosti in za povezovalje med ljudmi: risali so grafite in pisali slogane, posneli

so več kratkih filmov, izdelali fotostripe in umetniške fotografije. V prvem letu je projekt potekal kot čezmejni projekt s Hrvaško. Namen čezmejnega druženja (organizirana sta bila skupni tabor slovenskih in hrvaških osnovnošolcev v Poreču in zaključna prireditve v Zagrebu) je bil v prenosu znanja, informacij, izkušenj, primerov dobre prakse na temo antidiskriminacije, otroških pravic in aktivne participacije otrok v lokalni skupnosti.

Multikulturnost kot izziv šolskega vsakdana

Ker se zavedamo multikulturnosti naše šole in hkrati tudi gledamo na sobivanje različnih kultur, jezikov in ver v našem šolskem prostoru kot na prednost, poskušamo to pestrost na različne načine vtakati v šolski vsakdan. Ob praznovanju 30-letnice šole smo napisali novo šolsko himno »Greva skupaj«, v besedilo katere so vtakani vsi jeziki, ki jih govorijo naši učenci. Program na šolskih prireditvah je vedno sestavljen tako, da odraža pester kulturni pejzaž šole. Učenci priseljenci ali učenci, ki so potomci priseljencev, v šolskem glasilu »Stopinje mladosti« objavljajo pesmi in prispevke v svojih jezikih. Prav tako so učenci povabljeni, da ustvarjajo v svojem maternem jeziku in z literarnimi prispevki sodelujejo na literarnih natečajih. V knjižnici pogosto pripravimo razstave knjig, napisanih v jezikih, ki jih govorijo naši učenci: predstavimo knjige tujih avtorjev, ki so prevedene v slovenščino, ali prevode knjig slovenskih avtorjev v tuje jezike.

V popoldanskem času lahko učenci v šoli obiskujejo učne ure, ki so namenjene učenju maternega jezika. Te ure izvajajo zunanji učitelji, ki jih financirajo Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport ter posamezni konzulati držav. V letošnjem šolskem letu poteka učenje ruščine in ukrajinščine, pred tem pa so se lahko učenci učili makedonščino in nizozemščino.

V tem šolskem letu smo se priključili tudi mednarodnemu projektu »Branje ne pozna meja« in se povezali s hrvaško šolo OŠ Milana Langa iz Bregane. Naši učenci berejo knjige hrvaških avtorjev, njihovi učenci knjige slovenskih avtorjev, nato pa se učenci po pošti in preko sodobnih elektronskih medijev o prebranih knjigah pogovarjajo, izmenjujejo vtise in pišejo poustvarjalna besedila.

SKLEP

Eno izmed temeljnih načel in izhodišč vzgoje in izobraževanja, in tudi šolske zakonodaje, je načelo enakih možnosti in nediskriminacije. V zvezi s tem se poudarja dolžnost države, da zagotovi optimalen razvoj vsem otrokom in mladostnikom (ne glede na spol, socialni in kulturni izvor, veroizpoved, narodno pripadnost, telesno in duševno kondicijo). Vzgoja in izobraževanje sta za uspešno uresničevanje vključevanja otrok priseljencev v slovensko družbo tista dva pomembna dejavnika, ki najučinkoviteje prispevata k zagotavljanju enakih možnosti za uspešen osebni razvoj in k vključevanju v delo in družbeno življenje (Smernice za izobraževanje otrok tujcev v vrtcih in šolah, 2009).

Šola kot odprt, a hkrati tudi varovalni prostor mora poskrbeti za pogoje, ki omogočajo, da učenci priseljen- ci lahko dosežejo cilje in standarde znanja in se učijo (in tudi dobro naučijo) jezik okolja. Večkulturno in razno- jezično okolje je pogoj za uspešno integracijo učencev

priseljencev v novo življenjsko okolje. Poti do tega, kako to postane šolski vsakdan posamezne šole, pa so seveda zelo različne, in te, ki so predstavljene v tem prispevku, so samo drobni kamenčki v mozaiku različnih možnosti, idej in rešitev.

VIRI IN LITERATURA

Pravilnik o preverjanju in ocenjevanju znanja ter napredovanju učencev v osnovni šoli, 2013. Ur. l. RS 52/2013.

Smernice za izobraževanje otrok tujcev v vrtcih in šolah, 2009. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI), 2007. Ur. l. RS 16/07.

Zakon o osnovni šoli. (ZOsn – UPB3), 2007. Ur. l. RS 81/2006, 102/2007.

POVZETEK

Šola kot odprt in varovalni prostor mora poskrbeti za pogoje, ki omogočajo, da učenci priseljen- ci lahko dosežejo cilje in standarde znanja, da se dobro naučijo jezik okolja in se v okolje socialno integrirajo. Za učence priseljence pripravimo individuali- zirane programe, v katerih so opredeljene prilagoditve, ki so potrebne za uspešno vklju- čevanje v vzgojno-izobraževalni sistem. V OŠ Martina Krpana skozi različne šolske in obšolske dejavnosti načrtno razvijamo večkulturnost kot novo obliko sobivanja, kajti prav večkulturno in večjezično okolje je pogoj za uspešno integracijo učencev priseljencev.

ABSTRACT

The school, as an open and protective space, must provide conditions that enable immigrant pupils to achieve the knowledge objectives and standards, to learn the language of the environment well, and to become socially integrated into the environ- ment. Individualised programmes are prepared for immigrant pupils, specifying the adjustments needed for them to be successfully integrated into the education system. Here at Martin Krpan Primary School we are systematically developing multicultura- lism through various school and extracurricular activities as a new form of coexisten- ce, since a multicultural and multilingual environment is a condition for the successful integration of immigrant pupils.